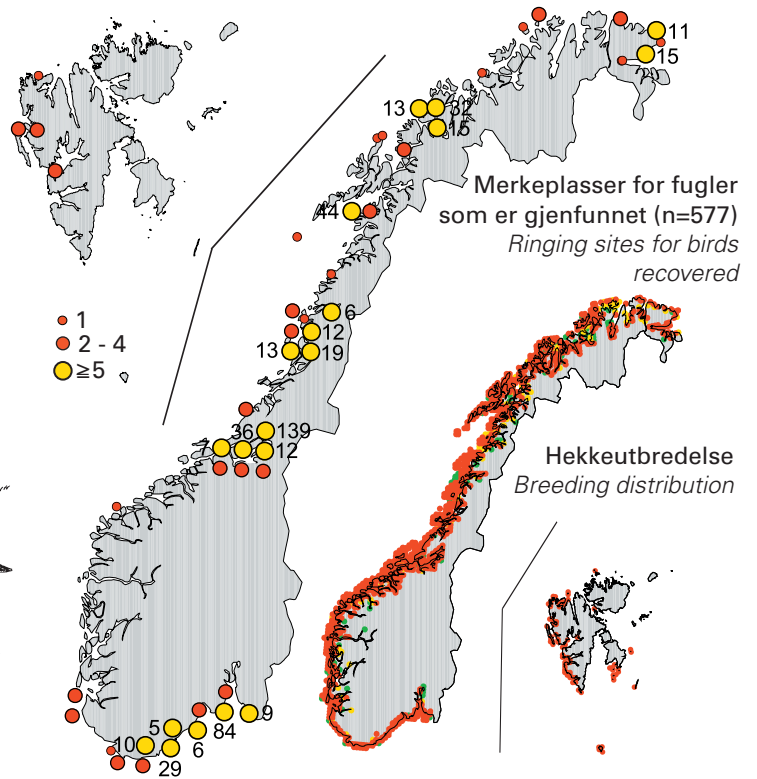
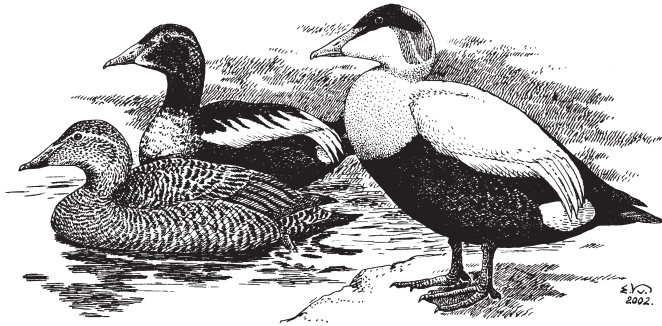

Ærfugl

Somateria mollissima

Common Eider

Ærfuglen hekker langs hele kysten av Norge og på Svalbard. Arten kan hekke enkeltvis eller i kolonier, ofte sammen med andre arter. Ærfuglen dykker og henter maten på havbunnen. Viktige byttedyr er blåskjell, men arten tar også andre bløtdyr, pigghuder, flerbørstemarkar, krepsdyr og fisk.

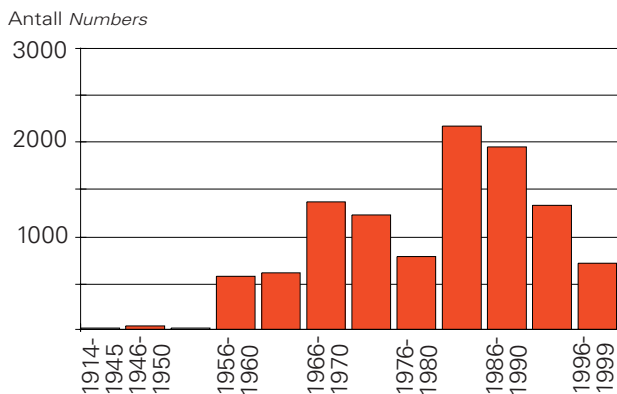
Arten har en sirkumpolar utbredelse og hekker i den arktiske og boreale sonen av Atlanterhavet. I Atlanterhavet er ærfuglen oppdelt i seks underarter (Schiøler 1926). Nominatunderarten *mollissima* hekker i Varangerfjorden og videre østover i Kvitsjøen, på Novaja Semlja og på Vajgatsj. Langs norskekysten hekker underarten *islandica* (Palmer 1976) og på Svalbard *borealis*.

Den norske hekkebestanden, utenom Svalbard, ble anslått til minimum 70 000 par i 1980 (Røv 1984), mens bestanden nord for polarsirkelen, inkludert Svalbard, er anslått til ca. 67 000 par (Bustnes &

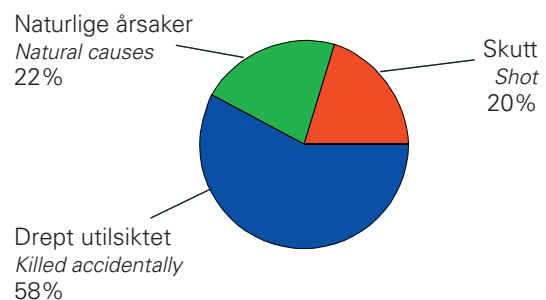
Tertikski 2000). Økt jakt og fangst under den siste krig førte til reduserte ærfuglbestander langs kysten, men bestandene synes å ha økt noe i ettertid (Thingstad 1994). På Svalbard ble også ærfuglbestanden vesentlig redusert på grunn av jakt og dunsanking i den første delen av det forrige århundre, men til tross for oppretting av flere sjøfuglreservater, har ikke bestanden vist noen stor økning (Prestrud & Mehlum 1991).

Merkeedata

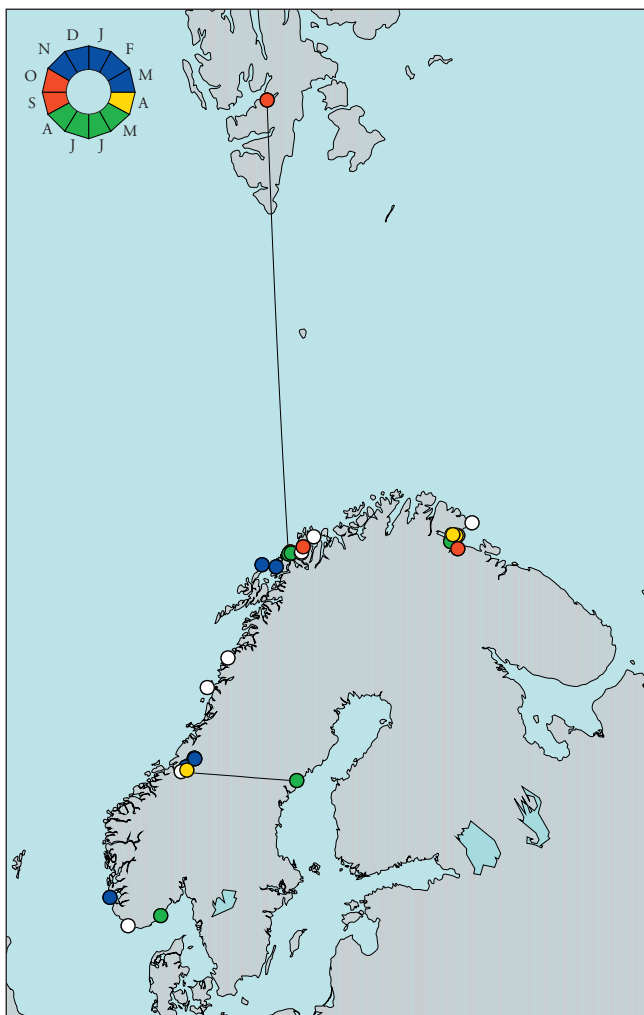
Relativt mange ærfugler har blitt merket årlig siden 1950-tallet, og flest ble ringmerket tidlig på 1980-tallet i forbindelse med det nasjonale Sjøfuglprosjektet 1979-1984 (Røv 1984).

Merkinger fordelt på ulike tidsperioder (n=10 887).
Number of birds ringed in different periods.

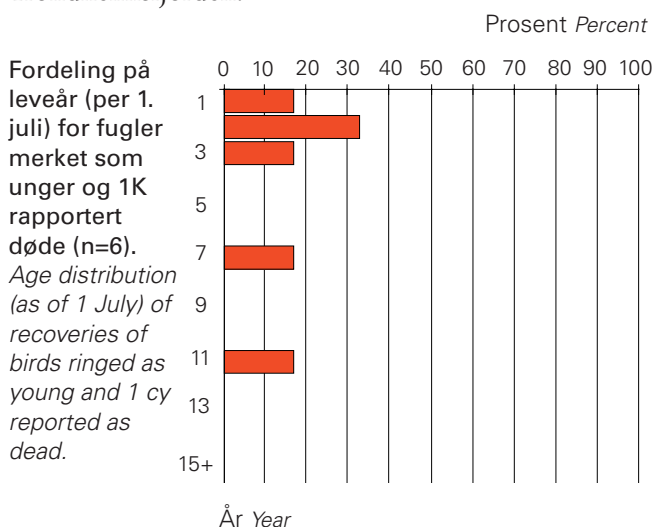
Dødsårsaker hos fugler rapportert døde (n=328).
Causes of death in birds reported as dead.

Gjenfunn med linjer fra merkeplassene ringmerket som voksne utenom hekkeperioden (n=37).
Recoveries with traces from the ringing sites ringed as adults outside the breeding season.

Gjenfunnsdata

Det foreligger gjenfunn fra perioden 1939 til 1999, og nesten 50% av gjenfunnene ble rapportert etter 1980. Merkeområdet som har gitt flest gjenfunn er Trondheimsfjorden.

Gjenfunnsfakta *Recovery facts:*

Totaler Totals:

Antall ringmerket <i>Number ringed</i>	10 887
Gjenfunn, alle <i>Recoveries, all</i>	1993
Gjenfunn, brukt <i>Recoveries, used</i>	579
Gjenfundne individer <i>Recovered individuals</i>	577 (5,3%)
Gjenfunn merket som unger <i>Recoveries ringed as young</i>	3
Kontrollert levende <i>Controlled alive</i>	18 (3,1%)
Rapportert døde <i>Reported as dead</i>	561 (96,9%)
Funn i Norge <i>Recoveries in Norway</i>	499 (86,2%)
Funn på Svalbard <i>Recoveries in Svalbard</i>	4 (0,7%)
Funn til havs <i>Recoveries at sea</i>	1 (0,2%)
Funn i utlandet <i>Recoveries abroad</i>	75 (13,0%)

Gjennomsnitt Means:

Tid, alle <i>Interval, all</i>	3 år 10 mnd (n=380)
Tid, ≥1K+ <i>Interval, ≥ 1 cy+</i>	3 år 10 mnd (n=376)
Avstand, alle <i>Distance, all</i>	73 km (n=380)
Avstand, ≥1K+ <i>Distance, ≥1 cy+</i>	72 km (n=376)

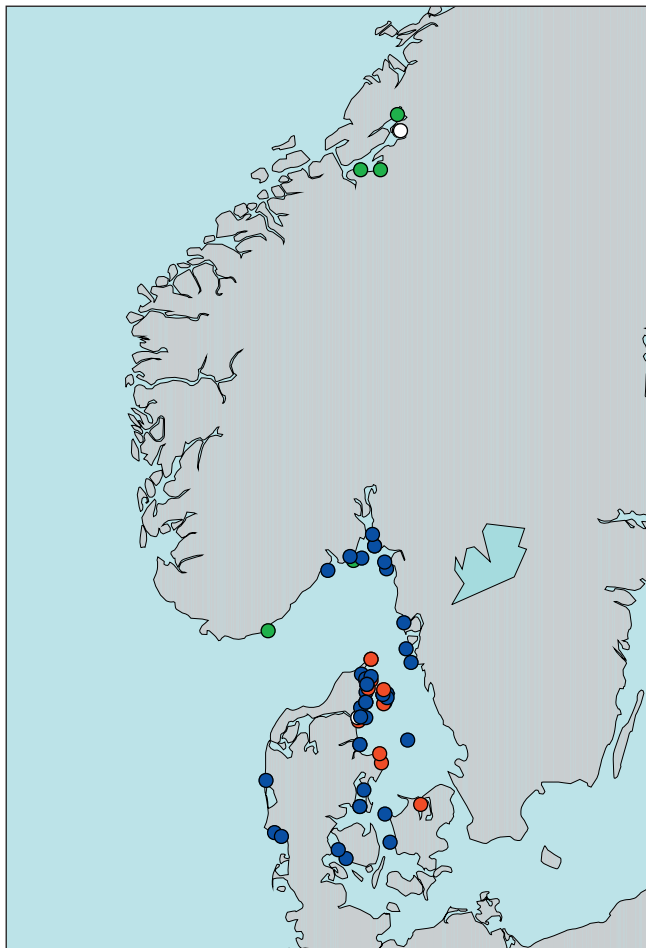
Ekstremer *Extremes:*

Høyeste alder <i>Oldest bird</i>	21 år 6 mnd
Høyeste hastighet <i>Highest speed</i>	19 km/d
Lengste avstand <i>Longest distance</i>	1832 km
Sørligste gjenfunn <i>Southernmost recovery</i>	Nederland (53°25'N)
Vestligste gjenfunn <i>Westernmost recovery</i>	Island (21°32'V)
	Iceland (21°32'W)

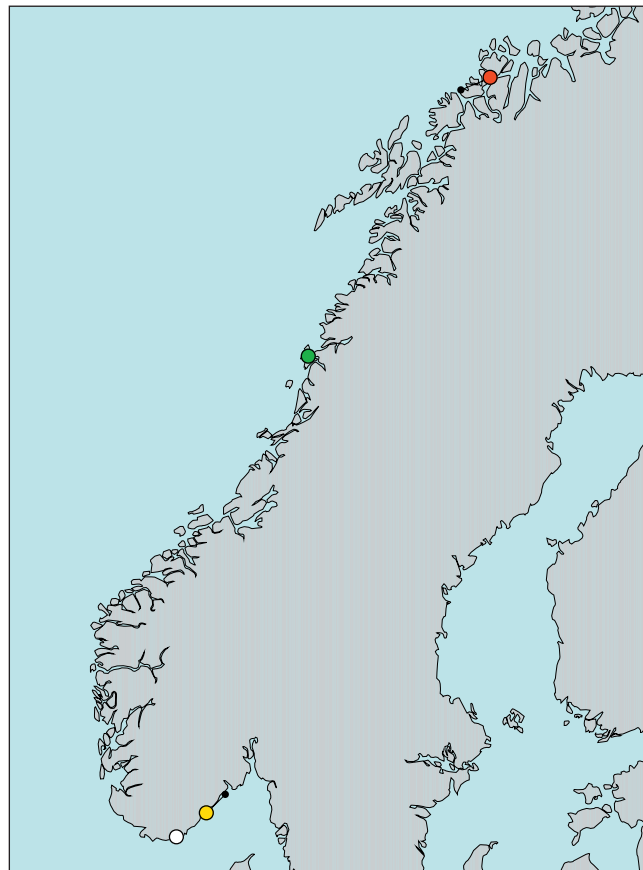
Av de totalt 577 ulike individene som er gjenfunnet er 492 hunner, 27 hanner og 58 av ukjent kjønn. Den gjennomsnittlige trekkavstanden for hanner er 62 km (22) og for hunnene 65 km (495). Da materialet ikke viser noen store forskjeller mellom trekkavstander for kjønnene, og at antall gjenfunn av hanner er få, er alle fuglene behandlet samlet i presentasjonen.

Totalt 75 individer (13%) er rapportert utenfor Norge, henholdsvis i Danmark (10%), Sverige (2%) og Nederland, Island og i åpent hav (alle <1%). Innen Norge er flest gjenfunnet i Nord-Trøndelag (35%), deretter Nordland (22%) og Troms (13%). Ingen andre av kystfylkene har en høyere gjenfunnsandel enn 7%.

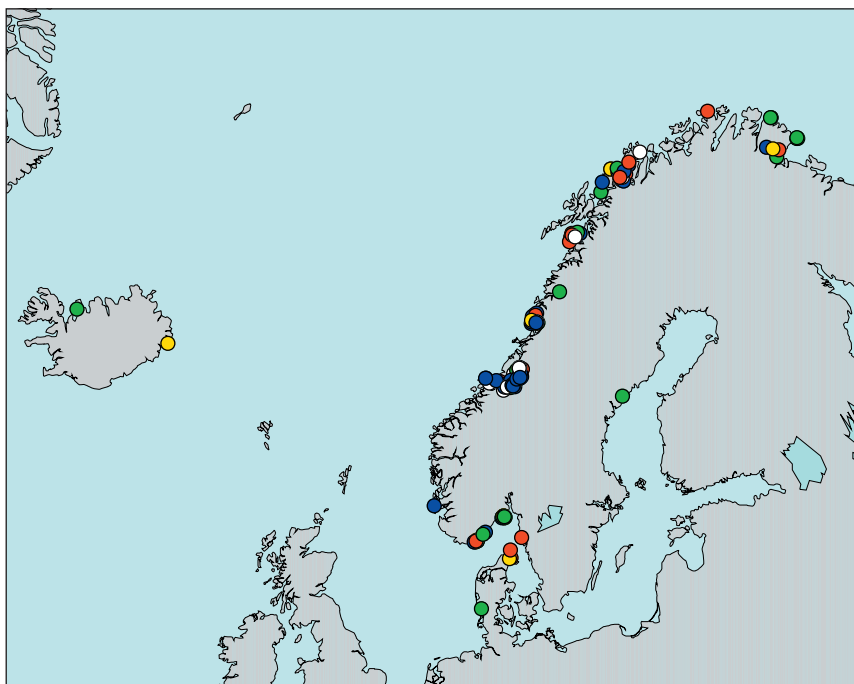
Den viktigste dødsårsaken for fuglene som er rapportert døde er drukning i fiskegarn (30%), som har skjedd i perioden 1959-1998 langs store deler av norskekysten og på Island. Totalt 66 individer (20%) er rapportert skutt. Disse fuglene har blitt skutt i perioden 1965-1998 i Trondheimsfjorden, langs kysten av Sør-Norge, vestkysten av Sverige og i Danmark.

Gjenfunn rapportert skutt (n=66).
Recoveries reported as shot.

Gjenfunn med linjer fra merkeplassene rapportert i første eller andre leveår (n=4).
Recoveries with traces from the ringing sites reported in the first or second year of life.

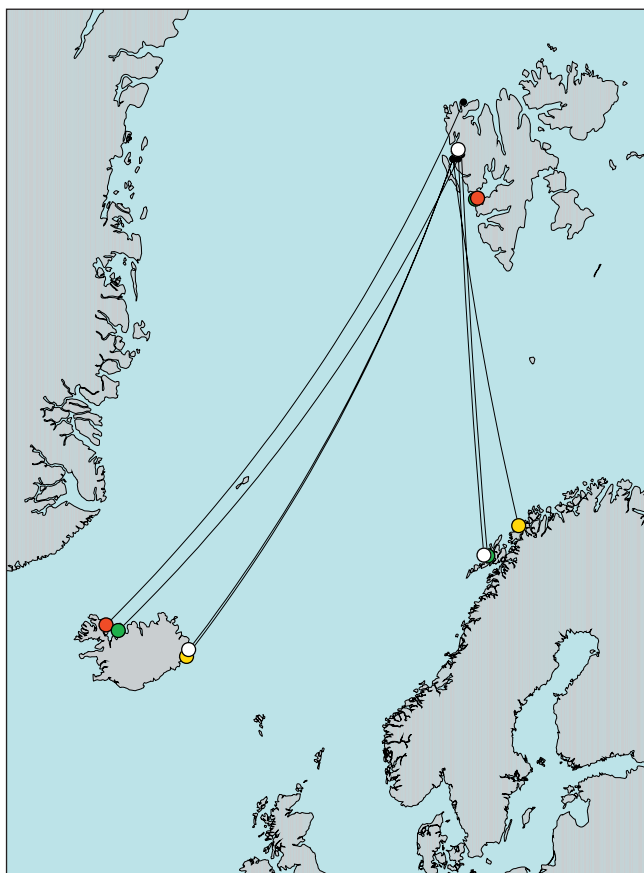
Gjenfunn rapportert tatt i fiskeredskap (n=66).
Recoveries reported as taken in fishing gear.

Innenfor denne perioden ble 64% rapportert mellom 1970 og 1989, derav 21% på 1990-tallet.

Høsttrekk og overvintring

Hannene trekker vekk fra hekkeplassene så snart hunnene starter rugingen. På Svalbard oppholder hannene seg 1-2 uker ved reiret etter at hunnene har startet rugingen. I Troms overlapper myteområdene for hannene med hekkeområdene, mens hannene på vestkysten av Spitsbergen (Svalbard) trekker til de ytre delene av kysten. Hunnene kan svømme opptil 20 km sammen med ungene til oppvekstområdene hvor de kan oppholde seg i flere uker (Gauthier & Bedard 1976, Bustnes 1996).

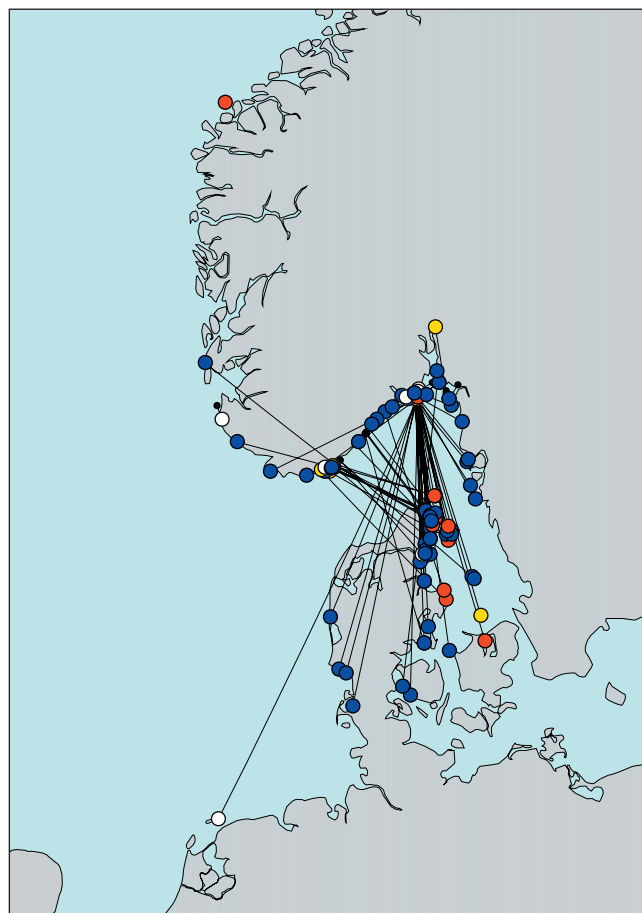
Gjenfunnsmaterialet viser at bare en relativt liten andel av bestanden trekker ut av Norge om

Gjenfunn med linjer fra merkeplassene på Svalbard for fugler merket som voksne i hekkeperioden (n=10).
Recoveries with traces from the ringing sites in Svalbard of birds ringed as adults in the breeding period.

vinteren, og at dette bare gjelder fugler som er merket på Svalbard og i Sør-Norge. Fugler merket som voksne i hekkeperioden langs norskekysten nord for Sogn og Fjordane, er alle gjenfunnet nær merkeplassene og synes å være mer eller mindre stasjonære. Denne adferden er også bekreftet av vingemerkede fugler rundt Tromsø som om høsten og vinteren oppholdt seg for det meste innen 20 km fra hekkekolonien (Bustnes & Tertiski 2000). Mange fugler merket som voksne i hekkeperioden i Sør-Norge trekker lenger vekk fra hekkeplassene enn fuglene merket lenger nord. Til sammenligning er den gjennomsnittlige trekkavstanden for fugler merket som voksne i hekkeperioden nord for Sogn og Fjordane og gjenfunnet om høsten, vinteren eller våren, 16 km, mens den er 154 km for fuglene merket i Sør-Norge. For fuglene merket på Svalbard er den gjennomsnittlige trekkavstanden 1252 km.

Fugler merket på Svalbard er gjenfunnet på norskekysten og Island, men det er sannsynlig at ærfuglene også kan overvintrere i kystnære farvann langs sørvestkysten av Spitsbergen (Løvenskiold 1964, G. Bangjord pers. medd.). En ærfugl hunn merket i Troms november 1986 ble gjenfunnet i Isfjorden på Svalbard september 1987, og var sannsynligvis hekkefugl på Svalbard. Dette indikerer at hekkefugler fra ulike hekkeområder overvintrer i

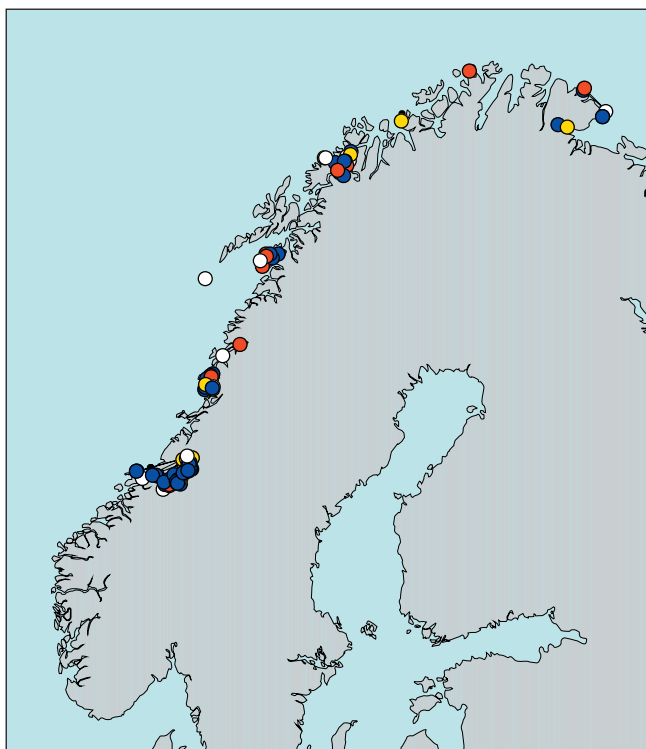

Gjenfunn med linjer fra merkeplassene i Sør-Norge for fugler ringmerket som voksne i hekkeperioden og rapportert i høst-, vinter- eller vårperioden (n=103).
Recoveries with traces from the ringing sites in South-Norway of birds ringed as adults in the breeding period reported in the autumn, winter or spring.

de samme områdene. Også fugler fra andre bestander overvintrer langs norskekysten. En ærfugl hann merket i Trondheimsfjorden i februar 1987 ble tatt i fiskegarn i Østersjøen mai 1993, og viser at norskekysten også kan være et overvintringsområde for hekkefugler fra Østersjøen. Sannsynligvis foregår trekket mellom Østersjøen og norskekysten over land (Fransson & Pettersson 2001). En stor andel av ærfugler merket i Sverige langs den sørlige delen av Østersjøen og på vestkysten overvintrer i danske farvann (Fransson & Pettersson 2001).

Ærfugler merket i den russiske delen av Barentshavregionen overvintrer i Kvitsjøen eller sørvest for Novaja Semlja i år med lite havis, men enkelte er også gjenfunnet i Finnmark og på Færøyene (Bustnes & Tertiski 2000).

Ærfugler som hekker på De britiske øyene og i Irland trekker sjelden mer enn 200 km fra hekkeplassene til vinterområdene. Hekkefugler fra Nederland overvintrer langs sør- og østkysten av England (Taverner 1967), men er også gjenfunnet i Danmark, Sverige og Finland. Hekkefugler på Færøyene og Island synes å være relativt

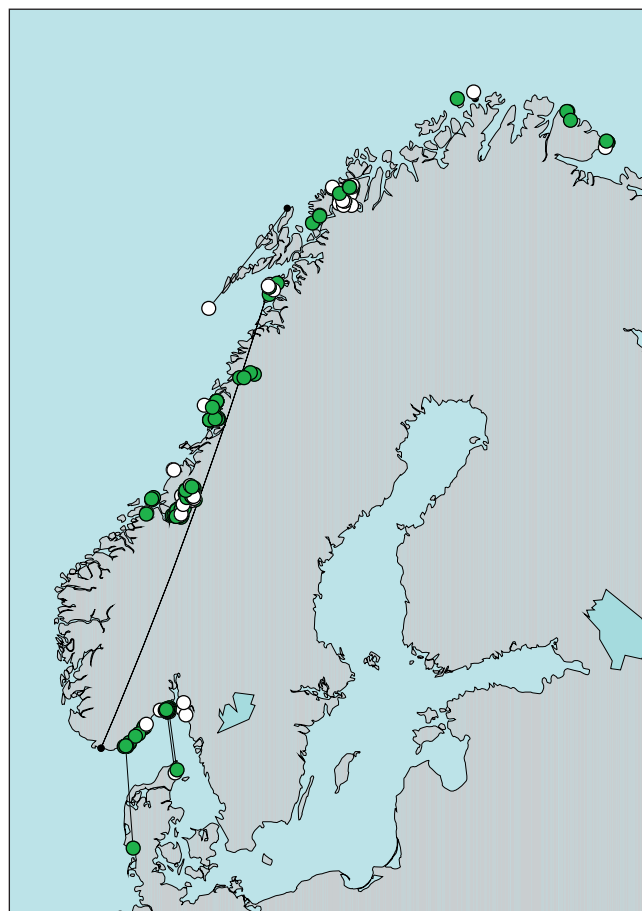
Gjenfunn med linjer fra merkeplassene nord for Sogn og Fjordane for fugler ringmerket som voksne i hekkeperioden og rapportert i høst-, vinter- eller vårperioden (n=156).

Recoveries with traces from the ringing sites north of Sogn og Fjordane for birds ringed as adults in the breeding period reported in the autumn, winter or spring.

stasjonære, mens islandske fugler kan overvintre langs den sørlige kysten.

Vårtrekk og sommertilhold

Om våren samles ærfuglene rundt koloniene en stund før hekkingen starter. På Svalbard er havis bestemmende for når ærfuglene kan starte hekkingen. Så lenge havisen ligger mellom kysten og hekkeøyene, kan fjellreven komme over til øyene og predatere egg og unger.

Gjenfunn med linjer fra merkeplassene ringmerket som voksne i hekkeperioden og rapportert i hekkeperioden (n=260).

Recoveries with traces from the ringing sites ringed as adults in the breeding period and reported in the breeding period.

De aller fleste ærfugler merket som voksne i hekkeperioden og gjenfunnet i samme periode, er rapportert nær merkeplassen. Gjennomsnittlig trekkavstand var 13 km.

Summary:

The Common Eider breeds along the whole of the Norwegian coast and in Svalbard, both singly and in colonies. The nominate race mollissima nests in the Varangerfjord and eastwards; islandica nests along the remainder of the Norwegian coast, and borealis in Svalbard. The population, excluding Svalbard, was estimated at 70 000 pairs in 1980 and has probably increased somewhat since, while the population north of the Arctic Circle including Svalbard was estimated at 67 000 pairs in 2000.

Of a total of 579 recoveries, only 75 (13%) have been found outside Norway: Denmark (10%), Sweden (2%), and Netherlands, Iceland, and the open sea (all < 1%). The average recovery distance for males is 62 km (n = 22), and for females 65 km (n = 495). The main cause of death is fishing gear (30%) and shooting (20%).

The males leave the nesting grounds shortly after the females begin incubating. The females can swim up to 20 km together with their young to the rearing area, where they may stay for several weeks. The recovery data show that adults marked north of Sogn og Fjordane are more or less sedentary, while those marked in South Norway moved an average of 154 km, and those from Svalbard an average of 1252 km.